

годаря выведению и внедрению новых сортов Таза, Орда, Кожа, Азиада. В перспективе найдутся сорта Зернокормовая 5, Галия, Балауса.

С возделыванием тритикале урожайность озимых зеновых культур в Казахстане значительно возросла. Некоторые хозяйства, которые соблюдают, научно-обоснованные технологии получают урожай зерна в влагообеспеченной зоне до 12 т/га, а в условиях полуобеспеченной богары 4,5-5,0 т/га.

В данное время перед селекционерами КазНИИЗиР стоят такие задачи как:

- создание ценного исходного материала зернокармального озимого тритикале и выделение наиболее ценных линий – источников и доноров селекции на устойчивость к комплексу различных болезней, элементам продуктивности и зимостойкости.

- создание высокоурожайных, морозо- и зимостойких сортов озимого тритикале для Северного, Северо-Восточного и Центрального Казахстана.

Лучшие сорта и линии зарубежной селекции СИММУТ Мексика, Беларуси, Донского селекцентра, Украины, Польши и др. используются в гибридизации нашего института.

Особый упор нами ставится на создание сортов тритикале с высокой биомассой для целей силосования, сенажирования и зеленого корма для стойлового скота. Сегодня лучшие сорта нашей селекции при соблюдении соответствующей технологии дают урожай зеленой массы 750-800 ц/га, при этом себестоимость продукции самая низкая среди кормовых культур, в т.ч. кукурузы.

Ниже приводим данные урожайности тритикале в передовом хозяйстве «Байсерке-Агро» за последние годы

Таблица – Урожайность культур, «Байсерке-Агро» (2014-2015 гг.) и средне-многолетние данные по Казахстану (1990-2016 гг.)

Культура	Площадь, га	Урожайность, т/га	Средне многолет. урожайность	Уровень превышения
Озимая пшеница (Стекловидная 24)	15	8,5	2,6	3,4 раза
Тритикале (Таза)	350	11,6	3,8	3 раза
Ячмень факультативный (Байшешек)	260	6,0	2,4	2,5 раза
Овес (Каз-70)	390	5,5	1,6	3,4 раза
Соя (Ласточка)	100	6,6	2,3	2,9 раза
Люцерна (в севообороте)	60	80 т/га зеленой массы за 4 укоса	29 т/га	

Таким образом, мы считаем, что «богатырская культура» тритикале будет иметь большое будущее в силу его преимуществ: высокая урожайность и универсальность в использовании. Повышенная морозо- и зимостойкость позволит значительно расширить площади культуры на Севере,

Северо-востоке, и Центральном Казахстане. Предположительно оптимальная посевная площадь его в 2022-2023 гг. составит в Республике порядка 500 тыс. га, что значительно поднимает урожайность зерновых культур, как минимум на 30 % и благоприятно решится вопрос кормопроизводства.

ГЕНЕТИЧНІ РЕСУРСИ, СЕЛЕКЦІЯ ТА НАСІННИЦТВО ТРИТИКАЛЕ В УСТИМІВСЬКІЙ ДОСЛІДНІЙ СТАНЦІЇ РОСЛИННИЦТВА

GENETIC RESOURCES, BREEDING AND SEED PRODUCTION OF TRITICALE AT USTYMIIVKA EXPERIMENTAL STATION OF PLANT PRODUCTION

Харченко Ю.В., Іллічов Ю.Г.
Kharchenko Yu.V., Illichov Yu.G.

Устимівська дослідна станція рослинництва
Інституту рослинництва ім. В.Я. Юр'єва НААН

Ustymiv'ska Experimental Station of the Plant Production Institute named after V.Ya. Yuryev of NAAS
e-mail: udsr@ukr.net

В Устимовской опытной станции растениеводства уже более четырех десятилетий ведется научно-исследовательская работа с генетическими ресурсами тритикале. Коллекция тритикале включает 765 образцов, из них озимого 489 образцов, ярового – 276 образцов. Проводится селекционная и семеноводческая работа по тритикале. На основе выделенных из коллекции источников и доноров селекционно-ценных признаков сотрудниками станции создано сорта тритикале озимого Прад, Ампір, Устимівське-3, Устимівське-4, Устимівське-5, а также в соавторстве сорт тритикале озимого Носівське и ярового Борівітер харківський. Среди особенностей технологии выращивания следует отметить, что для данной зоны оптимальным предшественником является соя. Для уменьшения негативного влияния весенней засухи на начальных этапах органогенеза яровой сорт тритикале Коровая харьковский выращивается при подзимнем посеве.

Ustymiv'ska Experimental Station of Plant Production has been studying genetic resources of triticales for over 40 years. The triticales collection includes 765 accessions: 489 of them are winter ones, and 276 accessions are spring

triticales. Triticale breeding and seed production are conducted. Basing on selected from the collection sources and donors of breeding-valuable traits, the staff of the station created winter triticale varieties 'Prad', 'Ampir', 'Ustymivske-3', 'Ustymivske-4', 'Ustymivske-5', and in collaboration winter triticale variety 'Nosivske' and spring variety 'Boryviter Kharkivskiy'. Discussing peculiarities of cultivation technology, we should note that for this zone soybean is the optimal predecessor. To reduce the negative effect of spring drought at the initial stages of organogenesis, spring triticale variety 'Korovai Kharkivskiy' is pre-winter planted.

В Устимівській дослідній станції рослинництва вже понад чотири десятиліття, а саме з 1973 року, проводиться науково-дослідна робота з генетичними ресурсами тритикале.

Колекція тритикале, сформована на станції, нараховує 765 зразків, із них озимого - 489 зразків, ярого - 276 зразків. За останні 5 років за 17 ознаками вивчено 799 зразків тритикале та виділено 38 джерел селекційно-цінних ознак, таких як висока урожайність, стійкість до хвороб (оз. тритикале), стресових кліматичних чинників, а також наявність корисних технологічних ознак (стійкість до вилягання, маса 1000 зерен та ін.)

Колекція тритикале дослідної станції постійно поповнюється. Лише за останні 4 роки інтродуковано 181 зразок (озимого - 82, ярого - 99). Інформація про наявний генофонд тритикале доводиться до потенційних споживачів. За останні 5 років науково-дослідним установам передано 105 зразків озимого та ярого тритикале. Однак вважаємо, що наявний на УДСР генофонд тритикале використовується не достатньо і має активніше залучатися до селекційних програм.

На основі виділених з колекції джерел та донорів селекційно-цінних ознак науковцями станції створено та передано на Державне сортопробування сорти тритикале озимого Прад, Амбір, Устимівське-3, Устимівське-4, Устимівське-5. Науковий співробітник Іллічов Г.О. є співавтором сорту тритикале озимого Носівське, а Іллічов О.Г. - сорту тритикале ярого Борівітер харківський.

На протязі 14 років УДСР займається насінництвом сортів ярого тритикале, створених в ІР ім. Юр'єва. За цей час на полях станції вирощувалися 7 сортів даної культури. Урожайність насіння по роках варіювала від 17,3 ц/га у 2011 році до 41,6 ц/га у 2008 році. Звичною для нас є урожайність ярого тритикале в межах 30-35 ц/га. У 2016 році урожайність сорту Дархліба харківський склала 30,2 ц/га. Щорічно станція реалізує понад 30 т насіння еліти цієї культури. Основними споживачами цього насіння є сільгоспвиробники

Харківської, Черкаської та Полтавської областей. Серед особливостей технології вирощування ярого тритикале в Устимівській дослідній станції слід відзначити те, що в наших умовах оптимальним попередником для даної культури є соя. Як виняток сіємо по ріпаку та гречці. Маємо досвід розміщення тритикале після картоплі, однак тут частина посіву вилягла.

З цієї культури ми щорічно розпочинаємо весняну посівну, тобто посів проводиться в найбільш ранні строки. Сіємо без протруєння насіння і ніяких фунгіцидів по вегетації не застосовуємо. Після збирання тритикале з поля та первинної очистки насіння перемолочуємо комбайном САМПО 500 ворох від очистки. Таким чином вимолочуємо з колосків близько 5-7% насіння, що не обмолотилося на полі. Доведення насіння до посівних кондицій проводиться загальноприйнятими методами.

У жовтні 2016 року на площі 10 га ми посіяли під зиму яре тритикале сорту Коровай харківський. Рослини добре перезимували і зараз після підживлення активно розвиваються. Поряд 20 березня, для контролю посіяли 4 га цього ж сорту. Сподіваємося, що підзимний посів сформує значно більший урожай, адже за нашими спостереженнями рослини ярого тритикале на перших етапах органогенезу дуже пригнічуються травневими посухами та суховіями.

Насінництвом озимого тритикале УДСР займається лише 4 роки. Урожайність варіювала в межах 35,2- 43,9 ц/га. Вирощуємо сорти Гарне та Шаланда ІР ім. В.Я. Юр'єва. Собівартість 1 тони насіння оз. тритикале найнижча з усіх 15 с/г культур, які вирощує дослідна станція. Щорічно реалізуємо понад 50 т насіння цієї культури.

Постійно займаємося популяризацією ярого та озимого тритикале. На полях нашої станції регулярно проводяться наради за участю селекціонерів ІР ім. Юр'єва, в т.ч. В.К. Рябчуна, де представникам агроформувань області надається інформація про перспективність і вигідність вирощування ярого і озимого тритикале.